

Oppenheimer

Beschrijving

Het [Bulletin of the Atomic Scientists](#) had in het juli 2023 nummer een special over *Oppenheimer* vanwege het uitkomen van een speelfilm over deze theoretisch natuurkundige en vader van de atoombom.

Het tijdschrift Bulletin of the Atomic Scientists werd in 1945 opgericht door een groep atoomwetenschappers en ingenieurs, met J. Robert Oppenheimer als de directeur van het Los Alamos-laboratorium dat de eerste atoombom bouwde als oprichter en voorzitter.

Inquisitie

In 1954 werd Robert Oppenheimer onderworpen aan wat terecht een buitengewone Amerikaanse inquisitie werd genoemd (door het weekblad Stern in 1969) onder de naam van een veiligheidshoorzitting. Ondanks dat hij zijn land zo toegewijd had gediend bij het leiden van het atoombomproject in Los Alamos, werd hij nu publiekelijk vernederd, veroordeeld als een veiligheidsrisico, ontdaan van zijn veiligheidsmachtiging en gedwongen zijn regeringsadviseurschap neer te leggen.

Die hoorzittingen waren gemanipuleerd op McCarthy-achtige wijze. Maar hoewel ze professioneel en persoonlijk voor hem buitengewoon schadelijk waren, waren de hoorzittingen niet de grootste tragedie van Oppenheimer.

Tragedie

Zijn grootste tragedie was het succes van zijn leiderschap bij het maken van het wapen. Zijn opmerkelijke gaven als natuurkundige en als mens kwamen het best tot uiting bij het bouwen van het wapen dat zou kunnen leiden tot de vernietiging van de mensheid.

Zeker, Oppenheimer verwierf ook bekendheid als een briljante geleerde in de nieuwe natuurkunde als de kwantummechanica die hij zelf in Europa had bestudeerd. En hij deed ontdekkingen in de natuurkunde die van blijvend belang zijn. Maar de Amerikaanse Prometheus, zoals zijn

biografen hem noemden, vond zijn grootste levensprestatie in het creëren van een instrument voor genocide.

Bij het maken van de bom raakte Oppenheimer ondergedompeld in de nucleaire omarming van het wapen als dienstbaar aan de mensheid. Maar met de latere ontwikkeling van wapens die duizend keer destructiever zijn dan zijn *Hiroshima*-bom, werd hij een uitgesproken criticus van het nucleairisme, misschien wel de meest welbespraakte van alle critici.

Hij was een overlevende van zijn eigen vreselijke creatie: toen hij ondergedompeld was in het nucleairisme, was hij een nationale held; toen hij zich op pijnlijke wijze uit die toestand bevrijdde en het gevaar ervan blootlegde, werd hij als ontrouw bestempeld en in het openbaar gekruisigd.

Oppenheimer bood zijn hele wezen aan het bomproject; zijn toewijding eraan was totaal. Op professioneel niveau maakte hij zich vertrouwd met het werk van elk van de andere wetenschappers, waarbij hij dat werk zowel faciliteerde als ervan leerde. En op persoonlijk vlak was hij genereus in zijn betrokkenheid bij hun woonsituatie en gezinsbehoeften.

Hoewel hij in het verleden vaak arrogant was geweest, werd hij in *Los Alamos* de meest empathische en vaderlijke leider. Hij inspireerde iedereen tot maximale inspanning in de race tegen de Duitse bommenmakers. Hun meer geavanceerde kennisniveau van de nieuwe fysica leek hen een voordeel te geven. Zoals een waarnemer het later verwoordde: *“Het was alsof de man en de baan waren gemaakt met de ander in gedachten”*.

Onbetwiste leider

Het Bulletin interviewde een viertal leden van die Los Alamos-gemeenschap: *Hans Bethe, Philip Morrison, Herbert York* en *George Kistiakowsky*. Ze beschreven Oppenheimer als een unieke leider, besluitvaardig en onpartijdig, en spraken over hun gevoel op een morele kruistocht te zijn namens de toekomst van de beschaving.

Het onbetwiste leiderschap van Oppenheimer had ook veel te maken met de gedeelde *psychische verdoving* van die gemeenschap met betrekking tot wat er aan de andere kant van het wapen zou gaan gebeuren. Zoals *Alice K. Smith* (1958), een historicus die daar woonde met haar natuurkundige echtgenoot, uitlegde: *â??Ze waren het er allemaal over eens dat ze het waanzinnig druk hadden en*

extreem veiligheidsbewust waren en suggereerden dat er zelfs een halfbewuste afsluiting van de geest was voor alles behalve het feit dat ze wanhopig probeerden een apparaat te produceren dat een einde aan de oorlog zou maken.â??

Niels Bohr

Een groot deel van de tragedie van Oppenheimer lag in de diepte van zijn onderdompeling in het nucleairisme. Oppenheimer had een reeks gesprekken met *Niels Bohr*, de gerespecteerde Deense natuurkundige die een belangrijke mentor van hem was en die verschillende bezoeken aan Los Alamos bracht. Bohr had het concept van â??complementariteitâ?? ontwikkeld, het idee dat twee heel verschillende bevindingen in de natuurkunde even waar kunnen zijn, afhankelijk van het gezichtspunt of de instrumenten die door de waarnemer worden gebruikt. Bijvoorbeeld: materie kan nauwkeurig worden weergegeven door deeltjes maar ook door golven.

De twee mannen begonnen te geloven dat ze dit principe van complementariteit op de atoombom konden toepassen: als het gebruikt zou worden, zou het een nieuwe dimensie van vernietiging brengen, maar zou het ook een even nieuwe toewijding aan vrede creëren. Zoals de biograaf van de Los Alamos-gemeenschap het uitdrukte: *â??De bom voor Bohr en Oppenheimer was een doodswapen dat ook een einde zou kunnen maken aan oorlog en de mensheid zou kunnen verlossen.â??*

We kunnen hier even pauzeren om op te merken dat deze bizarre en gevaarlijke versie van het nucleairisme zou kunnen worden omarmd door twee van zulke intellectuele reuzen en anderszins humane mannen.

Oppenheimerâ??s eerdere nucleairisme omvatte een toewijding aan het gebruik van de bom, en dat verdiepte zijn tragedie. Toen andere wetenschappers die betrokken waren bij de creatie ervan een collectieve poging deden om erop aan te dringen dat het een demonstratie zou krijgen in een geïsoleerd gebied in plaats van het te laten exploderen op een menselijke bevolking, verzette Oppenheimer zich tegen het idee. Hij deed dat met enige ambivalentie, verwijzend naar zijn eigen â??angstâ?? over de bom en gedeeltelijke ontvankelijkheid voor argumenten tegen het gebruik ervan op mensen. Maar hij eindigde aan de kant van degenen die *â??de mogelijkheid benadrukten om Amerikaanse levens te redden door onmiddellijk militair gebruikâ??*.

Zijn redenering, zoals zijn biografen het uitdrukten, *â??was in wezen even Bohriaans als die van de mannen die voorstander waren van een demonstratie. Hij was ervan overtuigd geraakt dat het militaire gebruik van de bom in deze oorlog alle oorlogen zou kunnen elimineren.â??*

Oppenheimer zou later kunnen zeggen dat *â??ik er nooit spijt van heb gehad â?? dat ik mijn deel van het werk heb gedaan.â??* Hij zou zelfs kunnen toevoegen: *â??Ik â?? denk dat het een verdomd goede zaak was dat de bom werd ontwikkeld, dat hij werd erkend als iets belangrijks en nieuws, en dat het een effect zou hebben op de loop van de geschiedenis.â??*

Tegen de ontwikkeling van de waterstofbom

Waarom dan zijn schijnbare ommezwaai met betrekking tot de â??Superâ?? waterstofbom? Een aantal mensen heeft met enige waarheid benadrukt dat de waterstofbom niet â??zijnâ?? bom was en een eigen nieuw project zou vereisen. Voor Oppenheimer ging echter ook het effect van de waterstofbom te ver. Dat wil zeggen, hij begreep dat, terwijl zijn atoombom een stad kan vernietigen, waterstofbommen,

de wereld kunnen vernietigen en haar menselijke bewoners kunnen elimineren. Hoewel hij de terminologie niet noodzakelijkerwijs gebruikte, was het een opeenvolging van genocide tot omnicide. Andere wetenschappers en humanisten deelden zijn afwijzing van een dergelijk apparaat.

In zijn geval was die afwijzing aanvankelijk slechts gedeeltelijk, aangezien hij veel van de opvattingen van het Amerikaanse establishment was gaan accepteren, waarvan hij volgens zijn biografen *â??een lid met een goede reputatieâ??* was geworden. Hij had zich niet aangesloten bij anti-nucleaire activisten zoals *Bertrand Russell, Leo Szilard, Joseph Rotblat* en *Albert Einstein*.

Zoals hij uitlegde: *â??Als de Russen het wapen hebben en wij niet, zullen we er slecht aan toe zijn. En als de Russen het wapen hebben en wij hebben het ook, dan zijn we nog steeds slecht af.â??*• Voor hem was het wapen (in de woorden van zijn biografen) *â??noch noodzakelijk als afschrikmiddel of gunstig voor de Amerikaanse veiligheid.â??*• Hij werd wel een consequent pleitbezorger van openheid in verband met waterstofbommen en geloofde sterk in enige vorm van internationale controle.

Hij stelde ook belangrijke vragen: *â??Wat moeten we denken van een beschaving die ethiek altijd als een essentieel onderdeel van het menselijk leven heeft beschouwdâ??*• maar *â??die niet heeft kunnen praten over het vooruitzicht om bijna iedereen te doden, behalve in prudentiële en speltheoretische termen?â??*

We krijgen meer inzicht in de complexiteit van Oppenheimer door zijn beroemde uitspraak te bekijken: *â??In een of andere grove zin die geen vulgariteit, geen humor, geen overdrijving helemaal kan uitdoven, hebben de natuurkundigen zonde gekend; en dit is een kennis die ze niet kunnen verliezen.â??*•

Hij zegt niet dat de natuurkundigen ongelijk hadden door de wapens te maken, maar eerder dat zij een diepe morele overtreding hadden begaan, een collectieve zonde door een genocidaal instrument te creëren, zelfs als dat nodig was om toekomstige oorlogen te voorkomen.

Psychologische schade

Onder de prometheïsche capaciteiten van Oppenheimer ging een kwetsbaar en soms diep radeloos mens schuil. Hij kan behoeftig en tegenstrijdig zijn in zijn relaties met anderen en onderhevig zijn aan periodieke depressies. Tijdens zijn vroege volwassen leven was hij soms suïcidaal en bij minstens twee gelegenheden gewelddadig tegen anderen: hij vergiftigde een appel van een Cambridge-leraar (we weten niet hoeveel gif hij gebruikte) die erop stond dat hij gehaat laboratoriumwerk zou doen, en bij een andere gelegenheid probeerde hij een vriend te wurgen die hem vertelde over liefde en huwelijksplannen. Zijn biografen verwijzen naar het werk van Erik Erikson (1970) over de strijd om de identiteit van volwassenen, waaronder psychotisch gedrag kan vallen. Wetenschapshistoricus Gerald Holton (1981) hield vol dat er meer aan de hand was: *â??Er bleef echter enige psychologische schade bestaan, niet in de laatste plaats een kwetsbaarheid die als een geologische fout door zijn persoonlijkheid liep en bij de volgende aardbeving aan het licht zou komen.â??*•

Die *â??geografische foutâ??* had te maken met wat kan worden gezien als een stoornis van het zelf: een neiging tot zelfvernedering, ineenstorting voor autoriteit, tot zelfhaat en zelfkastijding. Evenmin werden deze neigingen verlicht door verschillende pogingen tot psychoanalytische en psychiatrische therapie.

Zelfs het besluit van Oppenheimer om zich te onderwerpen aan de veiligheidshoorzittingen kan als zelfdestructief worden beschouwd. Een aantal vrienden en collega's, waaronder Einstein, drongen er bij hem op aan de onvermijdelijke vernedering te vermijden door simpelweg ontslag te nemen bij zijn adviesbureau. Einstein had meer inzicht in de hachelijke situatie van Oppenheimer toen hij tegen een gemeenschappelijke vriend zei: *“Het probleem met Oppenheimer is dat hij van een vrouw houdt die niet van hem houdt”* de regering van de Verenigde Staten (uit Oppenheimer's biografie *American Prometheus* van Bird en Sherwin).

Robert Oppenheimer (1904-1967)

Sovjet spionage

Zijn meest bizarre gedrag was zijn valse verhaal over een vriend, een professor in de Franse literatuur genaamd *Haakon Chevalier*, waarin hij beweerde dat Chevalier ontkennelijk was geweest voor een Sovjetpoging om Oppenheimer te bereiken om hem aspecten van zijn werk te laten delen. Er was inderdaad een echt incident geweest in het huis van Oppenheimer in Berkeley, waarbij Chevalier hem vertelde over een voorstel van een wederzijdse kennis, de natuurkundige *George Eltenton*, dat Oppenheimer informatie over zijn wetenschappelijke bevindingen zou delen met een diplomaat in het Sovjetconsulaat in *San Francisco*. In de verslagen van alle drie de mannen verwierp Oppenheimer het idee summier en zei dat het *“verraad”* zou zijn, en noch Oppenheimer noch Chevalier dachten destijds veel meer aan het incident.

Maar terwijl hij in Los Alamos was, gaf Oppenheimer zijn valse versie van dit verhaal aan een inlichtingenofficier die hem interviewde. Zijn biografen noemden dit verslag *â??bizar â?? en uiteindelijk rampzalig [omdat] â?? Oppenheimer de rode vlag van spionage had gehesen, Eltenton als de schuldige had geïdentificeerd, een naamloze â??onschuldigeâ?? tussenpersoon [Chevalier] beschreef en meldde dat deze onschuldige persoon contact had opgenomen met verschillende andere wetenschappers die eveneens onschuldig waren. Hij was zeker van zijn oordeel â?? dus het was niet nodig om namen te noemen.â??• Oppenheimer gaf later toe dat *â??ik een verhaal over een haan en een stier heb uitgevondenâ??*, en toen hem werd gevraagd waarom, antwoordde hij: *â??Omdat ik een idioot was.â??**

Hij legde verder uit: *â??Ik geloof dat [ik] probeerde een fooi te geven aan de inlichtingenmensen zonder te beseffen dat wanneer je een fooi geeft, je het hele verhaal moet vertellen.â??*

Chevalier schreef een boek over zijn vriendschap met Oppenheimer: *The Story of a Friendship*. Het boek was opgedragen aan de herinnering aan die vriendschap en Chevalier voegde eraan toe: *â??Ik kijk terug op mijn vriendschap met Robert Oppenheimer zonder spijt en zonder een slecht gevoel. Ik kan de herinnering aan mijn omgang met hem in de â??tijd van onschuldâ?? alleen maar koesteren. De man die ik in die jaren kende, was een ronduit uitzonderlijk mens, door wie mijn leven enorm werd verrijkt. Ik ben dankbaar voor elke ontmoeting die ik met hem heb gehadâ??* (Chevalier 1965). Hij schreef nog een boek, een roman over een Oppenheimer-figuur genaamd *The Man Who Would Be God*.

Ethische vragen

Toch kon die gebrekkige Prometheus de psychologie van het nucleairisme kritisch blootleggen toen hij in oktober 1949 aan zijn vriend James Conant, president van Harvard, schreef: *â??Wat me wel zorgen baart, is dat dit ding tot de verbeelding lijkt te spreken, zowel van het congres als van de militaire mensen, als het antwoord op het probleem dat wordt veroorzaakt door de Russische opmars [in atoomwapens]. Het zou dwaasheid zijn om zich te verzetten tegen de verkenning van dit wapen. We hebben altijd geweten dat het moest gebeuren; en het is wel te doen. â?? Maar dat we ons ervoor inzetten als de manier om het land en de vrede te redden, lijkt mij vol gevaren.â??*

En hij wierp een ultieme ethische vraag op toen hij een tv-publiek vertelde dat de *â??superbom een kwestie was die de basis van onze moraliteit raakt. Het is een groot gevaar voor ons dat deze beslissingen worden genomen op basis van geheim gehouden feiten.â??*• Hij sprak in de loop der jaren ook zijn bewering tegen dat hij geen spijt had toen hij sprak over het hebben van *â??bloed aan mijn handenâ??*, over Hiroshima als een *â??tragische foutâ??*• waarin *â??we een zekere mate van terughoudendheid verlorenâ??*. En hij schreef aan een andere mentor, Max Born, dat hij de *â??afkeuringâ??*• van Born deelde voor veel dat hij had gedaan.

Oppenheimer was ronduit dubbelzinnig; hij waardeerde zijn eigen dubbelzinnigheid en keurde een toneelstuk dat over hem was geschreven af, omdat het *â??dubbelzinnigheid ontbeerdeâ??*. Hij was een opmerkelijke waarheidsverteller en een roekeloze fabulist. Hij was een nucleairist en een professionele getuige in het blootleggen van de gevaren van nucleairisme. Hij was een uitgesproken profetische stem en een facilitator van de collectieve paranormale verdoving van zijn bommenmakende gemeenschap.

De dichteres Ai (2010) schreef in wat zij *“The Testimony of J. Robert Oppenheimer: A Fiction”* noemde:

mijn ziel, een wond die niet wil helen... We halen het gescheurde weer

Datum aangemaakt

2023/07/20

default watermark